

УДК 341.1:502.1:338.43

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.51>

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄС ТА МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ «ЗЕЛЕНОЇ» ТРАНСФОРМАЦІЇ

Діденко Л.В.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики

Міжнародного гуманітарного університету

ORCID: 0000-0002-6806-5017

Діденко Л.В. Співробітництво України з ЄС та міжнародними організаціями у сфері «зеленої» трансформації.

Стаття присвячена аналізу співпраці України з Європейським Союзом та міжнародними організаціями у сфері «зеленої» трансформації з акцентом на екологічну безпеку та стале сільське господарство в умовах воєнного відновлення.

Проаналізовано ключові міжнародно-правові механізми, зокрема Угоду про асоціацію України-ЄС та European Green Deal, які забезпечують гармонізацію законодавства та впровадження кліматичної нейтральності до 2050 року. Акцентовано увагу на впливі війни на екологічну безпеку, включаючи мінне забруднення понад 139 тис. км² земель та деградацію екосистем.

Особливу увагу приділено ролі FAO, UNEP та Світового банку у відновленні агросектору, зокрема через безорну агрономію та кліматично-розумне землеробство, що зменшує ерозію ґрунтів і підвищує стійкість до кліматичних змін.

Підкреслено прогалини в реалізації реформ, такі як обмежене фінансування та інституційні бар'єри.

У центрі дослідження – трансформація сільського господарства: скорочення пестицидів, органічне виробництво та інтеграція до глобальних ланцюгів постачань чистої енергії. Розглянуто нормативно-правові аспекти Національного енергетичного та кліматичного плану на 2025-2030 роки, а також необхідність адаптації до REPowerEU для зменшення залежності від російських енергоносіїв.

На основі аналізу стратегій і практики співпраці стаття обґрунтовує необхідність посилення інституційної координації, залучення інвестицій та адаптації інструментів до поствоєнного контексту. Наголошено на важливості моніторингу викидів, відновлення річкових басейнів та ролі технологій у забезпеченні екологічної стійкості.

Зроблено висновок про те, що подальша інтеграція з ЄС та міжнародними організаціями є ключовою для перетворення викликів війни на можливості зеленого розвитку, зміцнення екологічної безпеки та сталого сільського господарства, що сприятиме кліматичній нейтральності та євроінтеграції України.

Підкреслено, що співпраця з ЄС та міжнародними організаціями не лише сприяє відновленню України, але й трансформує її у важливого гравця в реалізації глобальних цілей сталого розвитку, забезпечуючи екологічну безпеку, стале сільське господарство та кліматичну нейтральність до 2050 року.

Ключові слова: зелена трансформація, безпека, сільське господарство, міжнародне співробітництво, збройний конфлікт, ЄС, ООН, навколишнє середовище, міжнародні організації, FAO, агроекологія.

Didenko L.V. Cooperation of Ukraine with the EU and international organizations in the field of the «green» transformation.

The article is devoted to the analysis of Ukraine's cooperation with the European Union and international organizations in the field of the «green» transformation, with an emphasis on environmental security and sustainable agriculture in the context of post-war recovery.

Key international legal mechanisms are analyzed, in particular the EU-Ukraine Association Agreement and the European Green Deal, which ensure legislative harmonization and the implementation of climate neutrality by 2050. Attention is focused on the impact of the war on environmental security, including mine contamination of more than 139,000 km² of land and ecosystem degradation.

Special attention is given to the role of FAO, UNEP, and the World Bank in restoring the agricultural sector, particularly through no-till farming and climate-smart agriculture, which reduce soil erosion and increase resilience to climate change.

At the center of the study is the transformation of agriculture: reduction of pesticide use, organic production, and integration into global clean energy supply chains. The article considers the regulatory aspects of the National Energy and Climate Plan for 2025-2030, as well as the need to adapt to REPowerEU in order to reduce dependence on Russian energy resources.

Based on the analysis of strategies and cooperation practices, the article substantiates the need to strengthen institutional coordination, attract investment, and adapt instruments to the post-war context. The importance of emission monitoring, restoration of river basins, and the role of technology in ensuring environmental sustainability is emphasized.

It is concluded that further integration with the EU and international organizations is key to transforming the challenges of war into opportunities for green development, strengthening environmental security, and sustainable agriculture, which will contribute to climate neutrality and Ukraine's European integration.

It is emphasized that cooperation with the EU and international organizations not only contributes to Ukraine's recovery but also transforms it into an important player in achieving global sustainable development goals, ensuring environmental security, sustainable agriculture, and climate neutrality by 2050.

Key words: green transformation, security, agriculture, international cooperation, armed conflict, EU, UN, environment, international organizations, FAO, agroecology.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, деградація довкілля та економічна нестабільність, «зелена» трансформація є ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку. Для України, яка переживає наслідки повномасштабного вторгнення Росії, питання екологічної безпеки та сталого сільського господарства набувають особливого значення. Збройний конфлікт спричинив значні екологічні збитки, включаючи забруднення ґрунтів і вод, руйнування екосистем та втрати в агросекторі, що ускладнює реалізацію «зелених» реформ. Водночас інтеграція України до Європейського Союзу вимагає гармонізації національного законодавства з нормами European Green Deal, що передбачає декарбонізацію, перехід до кліматично-розумного землеробства та посилення екологічної безпеки.

Незважаючи на активну співпрацю з ЄС та міжнародними організаціями (FAO, UNEP, Світовий банк), Україна стикається з низкою проблем: недостатньою інституційною спроможністю для впровадження міжнародних стандартів, обмеженим фінансуванням зелених ініціатив, а також впливом воєнних дій на сільськогосподарські землі та екологічну інфраструктуру. Крім того, бракує комплексного аналізу того, як міжнародно-правові механізми можуть ефективно поєднувати екологічну безпеку та стале сільське господарство в умовах воєнного та поствоєнного відновлення. Таким чином, виникає потреба дослідити, як співпраця України з ЄС та міжнародними організаціями може сприяти реалізації «зеленої» трансформації, зокрема у сферах екологічної безпеки та сільського господарства, та визначити ключові виклики й можливості для досягнення кліматичної нейтральності та сталого розвитку.

Метою даної роботи є аналіз співпраці України з Європейським Союзом та міжнародними організаціями у сфері «зеленої» трансформації з акцентом на екологічну безпеку та стале сільське господарство, а також визначення ключових міжнародно-правових механізмів, що сприяють реалізації цих процесів, та оцінка викликів і перспектив їх впровадження в умовах воєнного та поствоєнного відновлення.

Стан опрацювання проблематики. Питання «зеленої» трансформації, екологічної безпеки та сталого сільського господарства в контексті міжнародного співробітництва України досліджувалися такими вченими, як О.В. Бурлакова, О.Ю. Марченко, А.В. Глушенко, І.М. Кирилюк, а також зарубіжними дослідниками, зокрема І. Станціою, М. Міесс, Б. Арнольд, М.А. Роггеро. У науковому дискурсі висвітлюються аспекти гармонізації українського законодавства з нормами European Green Deal, впливу воєнних дій на екологічну безпеку, а також впровадження кліматично-розумного землеробства в агросекторі.

Виклад основного матеріалу. У контексті глобальних викликів, таких як зміна клімату та геополітична нестабільність, «зелена» трансформація стає ключовим елементом сталого розвитку. Для України, яка переживає наслідки повномасштабного вторгнення Росії, ця трансформація не лише шлях до відновлення, але й інструмент інтеграції до Європейського Союзу (ЄС). Співпраця з ЄС та міжнародними організаціями, такими як FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН), UNEP (Програма ООН з довкілля), Світовий банк та інші, спрямована на досягнення кліматичної нейтральності, посилення екологічної безпеки та модернізацію сільського господарства. Окремо слід відзначити важливість санкцій проти Російської Федерації за воєнні злочини, зокрема екоцид, які спричинили значні екологічні збитки, оцінені в \$56,4 млрд, включаючи за-

бруднення ґрунтів, вод і руйнування екосистем [1; 2]. За даними на 2025 рік, незважаючи на збройний конфлікт та екоцид, Україна активно впроваджує стратегії, узгоджені з European Green Deal (EGD), з акцентом на відновлення екосистем та стале землеробство [3, р. 123]. Ця стаття розгляне ключові аспекти такої співпраці, зосереджуючись на екологічній безпеці та сільському господарстві.

ЄС є основним партнером України в «зеленій» трансформації. Згідно з Угодою про асоціацію Україна-ЄС, країна прагне гармонізувати своє законодавство з європейськими стандартами [4]. EGD, започаткований у 2019 році, передбачає кліматичну нейтральність Європи до 2050 року та поширюється на партнерів, як-от Україну, через фінансування та технічну допомогу. Попри збройний конфлікт, Україна продовжує впроваджувати EGD, хоча й з певними затримками в деяких політиках, таких як моніторинг викидів та національні внески до Паризької угоди.

На великій міжнародній Конференції з відновлення України в липні 2022 року донори погодилися, що останнім із семи керівних принципів Луганської декларації має бути сталий розвиток: «Процес відновлення має відбудовувати Україну сталим чином, узгодженим із Порядком денним у сфері сталого розвитку до 2030 року та Паризькою угодою, інтегруючи соціальний, економічний та екологічний виміри, включно із «зеленою» трансформацією» [5].

Приблизно в той самий час ОЕСР також закликала до «зеленого» відновлення української економіки: «післявоєнна «зелена» реконструкція не повинна розглядатися як бажаний, але факультативний «додаток», а як економічна необхідність для фундаментальної трансформації України у напрямі «зеленої» та вуглецево-нейтральної економіки». Таким чином, зауважують П. Флемм та С. Кролл, економічне відновлення України «має охоплювати не лише території, що найбільше постраждали від збройного конфлікту, а всю територію України [6, р. 32-33].

У 2025 році Україна розпочала скринінг за Кластером 4 «Зелений порядок денний та стале з'єднання», зокрема за Главою 27 «Навколишнє середовище та зміна клімату». Це включає узгодження законодавства з Європейським кліматичним законом, системою торгівлі викидами, стандартами CO₂ для транспорту та регулюванням фторвмісних газів. Прогрес охоплює Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, Національний енергетичний та кліматичний план (NECP) на 2025–2030 роки, а також відновлення обов'язкової звітності за законом про MRV (моніторинг, звітність та верифікацію). Ці реформи спрямовані на зелене відновлення економіки, доступ до фондів ЄС, таких як Modernization Fund та Social Climate Fund, для декарбонізації та справедливого переходу [7].

У сфері екологічної безпеки ЄС підтримує Україну через REPowerEU, який сприяє зменшенню залежності від російських енергоносіїв шляхом розвитку чистої енергії та енергоефективності [8]. Це включає інвестиції в зелений водень та відновлювану енергетику, що посилює екологічну стійкість. Щодо сільського господарства, EGD впливає на український агросектор, вимагаючи адаптації до стандартів, таких як скорочення пестицидів та органічне виробництво. Українські фермери впроваджують практики зменшеного обробітку ґрунту та безантибіотичного тваринництва, щоб відповідати європейським вимогам і зберігати врожайність [9, с. 68].

Міжнародні організації відіграють ключову роль у підтримці «зеленої» трансформації України. Документи ООН відводять ключову роль державній політиці у створенні сприятливих умов для агроекологічних та сівозмінних моделей розвитку сільського господарства. Наприклад, Звіт про право людини на харчування містить рекомендації для урядів держав-членів ООН щодо впровадження політик, спрямованих на підтримку запровадження агроекологічних методів виробництва продуктів харчування [10, р. 10]. FAO фокусується на сталому сільському господарстві, проводячи опитування впливу збройного конфлікту на малих фермерів та підтримуючи ініціативи з відновлення земель. Згідно з звітами FAO, війна спричинила значні втрати в агросекторі, але організація сприяє впровадженню безорної агрономії (no-till), яка зменшує ерозію ґрунтів і підвищує стійкість до кліматичних змін [11].

UNEP та Світовий банк акцентують на екологічній безпеці. UNEP допомагає в оцінці воєнних збитків для довкілля, таких як забруднення ґрунтів та води [12]. Світовий банк, через проект «Будівництво кліматичної стійкості в сільському господарстві та лісництві», інвестує в адаптацію до клімату, включаючи управління лісами та посухостійкі культури. Дослідження банку показують, що no-till агрономія може компенсувати втрати природного капіталу від ерозії [13]. Крім того, UNIDO розробила Roadmap для зеленого відновлення харчової промисловості, фокусуючись на продуктивності, екологічній стійкості та співпраці з міжнародними донорами [14, р. 10].

Збройний конфлікт спричинив екологічну кризу: понад 139 тис. км² мінних земель, забруднення від руйнувань та пожеж [14]. Співпраця з ЄС та організаціями спрямована на відновлення: річкові басейни, моніторинг викидів та біорізноманіття. Стратегічна візія зеленої трансформації, розроблена з SEI, включає інструменти для зменшення викидів та адаптації, як-от національне

вуглецеве бюджетування. Це посилює екологічну безпеку, роблячи Україну стійкішою до кліматичних ризиків, в контексті переходу до «зеленої» економіки [16, с. 27].

Сільське господарство України, як «житниця Європи», стикається з викликами, але має потенціал для «озеленення». EGD вимагає скорочення пестицидів, що викликає занепокоєння щодо врожайності, але українські фермери адаптуються через інновації [17]. Міжнародна підтримка, як-от від FAO та Світового банку, сприяє кліматично-розумному землеробству (climate-smart agriculture), що інтегрує ландшафтне управління для зменшення викидів та підвищення продуктивності. Проекти фокусуються на відновленні земель, органічному виробництві та експорті, узгодженому з ЄС, з урахуванням регіональних особливостей зеленої трансформації.

Головні виклики – збройний конфлікт, мінне забруднення та економічні бар'єри. Однак, реконструкція відкриває можливості для чистих технологій та зеленого зростання. Перспективи включають роль України в EU's Green Deal та глобальному ланцюгу постачань зеленого водню.

Висновки. Аналіз співпраці України з ЄС та міжнародними організаціями у сфері «зеленої» трансформації з акцентом на екологічну безпеку та стале сільське господарство підтверджує стратегічну важливість цієї взаємодії для досягнення сталого розвитку та євроінтеграції України, що відповідає поставленій меті дослідження. Міжнародно-правові механізми, такі як Угода про асоціацію Україна-ЄС, European Green Deal та Національний енергетичний і кліматичний план на 2025–2030 роки, забезпечують основу для гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. Ці інструменти сприяють декарбонізації економіки, розвитку відновлюваної енергетики та впровадженню кліматично-розумного землеробства, що є ключовим для підвищення екологічної стійкості та конкурентоспроможності агросектору.

У сфері екологічної безпеки міжнародна співпраця з організаціями, такими як UNEP, Світовий банк та партнерами в рамках Green Agenda, зосереджена на подоланні наслідків війни, зокрема мінного забруднення, деградації земель і водних ресурсів. Ці зусилля спрямовані на відновлення екосистем та створення інфраструктури для зелених фінансів, що є основою для поствоєнного відновлення. У сільському господарстві підтримка FAO та стандарти ЄС стимулюють перехід до органічного виробництва, скорочення пестицидів та безорної агрономії, що не лише зменшує вплив на довкілля, але й зміцнює позиції України як ключового експортера сільськогосподарської продукції.

Попри значний прогрес, реалізація «зеленої» трансформації стикається з викликами, такими як воєнна нестабільність, обмежені фінансові ресурси та інституційні бар'єри. Однак перспективи залишаються обнадійливими: Україна має потенціал стати лідером у зеленій агрономії та відновлюваній енергетиці, зокрема через участь у глобальних ланцюгах постачання чистої енергії та інтеграцію до європейських ініціатив, таких як Clean Industrial Deal. Для цього необхідно посилити координацію між національними та міжнародними інституціями, залучити додаткові інвестиції та адаптувати правові інструменти до умов поствоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hryhorczuk D., Levy B.S., Prodanchuk M., Kravchuk O., Bubalo N., Hryhorczuk A., Erickson T.B. The environmental health impacts of Russia's war on Ukraine. *J Occup Med Toxicol*. 2024. Vol. 19. № 1. URL: <https://occup-med.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12995-023-00398-y#citeas> (дата звернення: 09.09.2025 р.).
2. Environmental consequences of the war in Ukraine and the need for accountability. UNEP. 2024. 20 p. URL: <https://www.unep.org/resources/annual-report-2024> (дата звернення: 09.09.2025 р.).
3. Ciot, Melania-Gabriela. The impact of Russian-Ukrainian conflict on Green Deal implementation in Central-South Eastern Member States of European Union. *Regional Science Policy & Practice*. 2023. №15. P. 122–143.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 09.09.2025 р.).
5. Lugano Declaration 2022. Outcome document of the Ukraine recovery conference URC2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c68e41bd53305e8d214994_URC2022%20Lugano%20Declaration.pdf (дата звернення: 09.09.2025 р.).
6. Flamm P., Kroll S. Environmental (in)security, peacebuilding and green economic recovery in the context of Russia's war against Ukraine. *Environment and Security*. March 2024. Vol. 2. Is. 1. P. 21–46.
7. Plan for the implementation Ukraine Facility 2024-2027. URL: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/?utm_source (дата звернення: 09.09.2025 р.).
8. REPowerEU: Affordable, secure and sustainable energy for Europe. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en?utm_source (дата звернення: 09.09.2025 р.).

9. Марченко О.Ю. Ключові напрями «зеленої» трансформації економіки регіонів в період повоєнної відбудови України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2024. Т. 35 (74). № 1. С. 66–72.
10. Moldavan L., Pimenowa O., Wasilewski M., Wasilewska N. Sustainable Development of Agriculture of Ukraine in the Context of Climate Change. *Sustainability*. 2023. № 15(13), 10517. 17 p.
11. Burlakova I., Kovalov B., Šauer P., Dvořák A. Transformation mechanisms of transition to the model of “green” economy in Ukraine. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2018. Vol. 8. P. 1029–1040.
12. Russia’s war on Ukraine: High environmental toll. URL: https://epthinktank.eu/2023/07/20/russias-war-on-ukraine-high-environmental-toll/?utm_source (дата звернення: 09.09.2025 р.).
13. New World Bank Study Analyzes Climate Change Impact in Ukraine, Calls for Action to Build Resilience in Agriculture. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/02/09/new-world-bank-study-analyzes-climate-change-impact-in-ukraine?utm_source (дата звернення: 09.09.2025 р.).
14. Halustian Y. Green industrial recovery programme for Ukraine: Gender analysis. Vienna, Austria, February 2023. 68 p. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/Gender%20Analysis_Ukraine_for%20online%20use.pdf (дата звернення: 09.09.2025 р.).
15. Petriv L. Landmines Cover 139,000 km² of Ukraine—An Area Larger Than England. *United 24*. Aug 26, 2025. URL: https://united24media.com/latest-news/landmines-cover-139000-km2-of-ukraine-an-area-larger-than-england-11112?utm_source (дата звернення: 09.09.2025 р.).
16. Рябчин О., Кулага Д. Зелене відновлення України. 2023. 188 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf> (дата звернення: 09.09.2025 р.).
17. Hedberg A., Šipka S. The role of European Union policies in accelerating the green transition. *Field Actions Science Reports [Online]*. 2022. Special Issue 24. URL: <http://journals.openedition.org/factsreports/6989> (дата звернення: 09.09.2025 р.).